

BUKOWSKI NACHÁZÍ POETIKU NA DNĚ SPOLEČNOSTI

DIVADLO (bez záruky) PRAHA se na letošním Wintrově Rakovníku představilo s inscenací O básníkovi. Ta je inspirována dílem Charlese Bukowského a zároveň je adaptací textu Adama Doležala, který hru ve svém nastudování uvedl na prknech rakovnického Tylova divadla před čtrnácti lety. Na otázky odpovídal režisér David Slížek.

ré postavy a přidali jsme do inscenace nějaký rádoby oblouk, který jí má zastřešit a dát jí trochu epický příběh, o němž si myslím, že tam původně nebyl.

Stalo se někdy, že by někoho vaše inscenace šokovala?

Trochu jsem se toho bál. V programu píše: mládeži do patnácti let nevhodné a varujeme lidi před tím, na co jdou, ale zatím nemáme na inscenaci v tomto směru negativní ohlasy. Bukowski je mezi lidmi evidentně pořád známý. Četl jsem ho kdysi na gymplu, což je takový rebelský věk, k němuž docela sedí beatnická poezie. Lidé mají o Bukowském pořád nějaké povědomí a hra je pak nešokuje. Spíš většinou čekají, že bude ještě daleko drsnější.

Snažili jste se nějak vyvarovat toho, aby inscenace nebyla moc drsná?

Ne, nijak zásadně jsme to neřešili. Spíš jsme v tomto směru postupně přidávali, protože někteří herci časem ztráceli ostych.

Jak ses k textu Adama Doležala dostal?

Do souboru jsme asi před třemi lety přijali skupinku nových herců, z nichž drtivá většina ještě nikdy nehrála. Hledali jsme nějaký text, který by pro ně posloužil jako studýrka a ideálně se skládal z izolovaných dialogů, aby si na nich mohli divadlo osahat, vyzkoušet si nějaké věci a tak dále. Původně se nemělo jednat o představení, co by se hrálo pro lidi, a moje žena Petra za mnou přišla s tím, že se v Rakovníku kdysi inscenoval tento text, který jako patnácti, šestnáctiletý zdramatizoval Adam Doležal a který by splňoval naše parametry. Hru sehnala a v Praze jsme ji nějak zadaptovali.

Konzultovali jste adaptaci s Adamem Doležalem?

Ne. Petra se Adama ptala, jestli mu nevadí, že se na to vrhneme a řekl, že ne.

Kolik jste toho v textu změnili?

Docela dost. Některé scény jsme přidali, vybrané věci jsme vyškrtli, měnili jsme někde-

Je těžké režírovat hru inspirovanou Bukowským, když nechceš jako režisér prvoplánově šokovat?

Ne, protože Bukowski není jen o prvoplánovém šokování. Má hezkou poetiku v tom, že popisuje lidi ze dna společnosti, ale pořád v nich nachází určitou krásu a poetiku. Kdyby Bukowski chtěl jenom šokovat, myslím si, že by jeho texty nepřežily, ale díky tomu, že je schopný krásu vidět i mezi spodinou, jsou pořád dobré a pořád se čtou.

Souhlasím s tebou. Ptal jsem se hlavně proto, že u některých režisérů hrozí zejména v případě takové látky nebezpečí prvoplánového šokování. Neměl jsi z toho strach?

Ne, neměl. Máme spíš problém, že do drsnosti, živočišnosti a do postav, které se nacházejí někde na okraji společnosti, nedokážeme dostatečně proniknout. Snažíme se v tom zlepšit, ale narážíme na to, jací doopravdy jsme a že máme určité mantinely. Bukowski, jakého ukazujeme, je tedy někdy až moc uhlazený.

Jiří Štraub

Bukowski na jevišti

DIVADLO (bez záruky) PRAHA si za předlohu pro svoji inscenaci vybralo divadelní scénář O básníkovi od Adama Doležala, který ho napsal za svých studentských let, tedy ještě dávno předtím, než se vydal na dráhu profesionálního divadelního režiséra. Jeho text dále upravil režisér inscenace David Slížek a herecký člen souboru Jakub Schejbal. Jedná se o scénickou koláž na motivy textů Charlese Bukowského. Ta vychází především z básnických povídek z knihy *Všechny rítě světa i ta má*.

Název by mohl odkazovat k tomu, že půjde o životopisnou hru. Částečně inscenace tuto domněnku potvrdila. Hra v úvodu postihuje několik událostí z Bukowského mládí, jako je například autorův sklon k německému fašismu nebo četné mejdany. Dále se ubírá do čtyř hlavních situací, které jsou dramatizací zmíněných povídek. Při vědomí jejich autobiografičnosti pokračujeme ve sledování střípků z Bukowského života, ovšem skrze jeho vlastní postavy, v nichž se autor zrcadlí. Sám je v nich po celou dobu postavou Hanky. Tyto situace jsou pak lemovány stručnými promluvami (především Hanky) na téma básnictví. Skrze činoherně pojaté, ovšem dramaticky a textově strohé sekvence je zde tematizováno několik aspektů Bukowského života a tvorby – objevuje se zde především jeho problematický vztah k ženám. V první situaci se Hank nechá lákat dívkou ke standardnímu způsobu života, ovšem ve stereotypní domácnosti to Hankovi nevyhovuje, tak jako Hankovo chování nevyhovuje jeho ženě. Problémem je sklon k alkoholismu a nezájem o praktické věci. V další situaci si muž raději koupí módní figurínu, se kterou začne žít, než aby žil s živou ženou, která něco očekává

a něco chce, vzbouzí žárlivost. Ovšem figurína nic takového nechce, navíc neodmlouvá, jen "podrží". Dále se zde objevuje typ ženy, který Bukowského provázel celý život, a sice žena svůdná, provokující, se sklonem k nevěře a večírkům, tedy spíše destruktivní. Poslední situace vyvěrá z poetiky krutosti, kdy dva kumpáni jdou vykrást byt, přičemž zavraždí oba manžele, ženu znásilní. Tím zavražděným párem je Hank a jeho manželka z první situace. Dá se tak říct, že Bukowského postavy autora pohltily a zničily, doplatil na svůj způsob života. Celou tuto drobnou příběhovou linku provází nihilistický přístup k životu, pro Bukowského typický.

Hlavní problém inscenace vidím v nejasném názoru inscenátorů na zobrazené epizody a jejich přístup ke zvolenému tématu – chybí jasněji konkretizovaná výpověď, přesnější interpretace těchto epizod směrem k publiku. Není zde totiž jasný vztah, jaký ke zobrazenému inscenátorovi zaujímají – jestli jdou cestou "Budte svobodní, je dovoleno vše" nebo "Pozor na to, kam až to může zajít" nebo ještě třeba jinou. Divák si pak klade až příliš mnoho otázek, protože inscenace dostatečně neposkytuje klíč, skrze který má divák inscenaci

číst. Je to škoda, neboť jinak jde z divadelního hlediska o příjemný i inspirativní inscenační tvar. Zrovna tak je ovšem podle mého názoru škoda, že při schopnostech souboru se tvůrci nepokusili jít do větší hloubky či šíře tématu a zůstali jen u stručného studentského scénáře, protože Bukowského život (a tvorba) k dalšímu rozpracování přímo vybízí, zvláště pak, když soubor dokázal nalézt adekvátní inscenační znakové prostředky pro jevištní ztvárnění. Funkční je zde také zvolený výběr hudby. Herecké výkony jsou poměrně vyrovnané. Herecké slabiny (především v mluvním projevu) se pak projevují především ve sborovém recitačním rámci hry (ovšem opět bez vztahu, bez jasného komentáře!).

Distutovat dále lze o míře brutality, avizované ostatně už v anotaci k inscenaci od samotného souboru. Mám dojem, že brutality se soubor spíše bojí a má tendenci radikální věci na jevišti mírně uhlazovat. Ovšem právě vzhledem k povaze Bukowského života a tvorby by se logicky nabízelo, aby ona brutalita byla alespoň místy více zdůrazněna – a když ne ve fyzickém jednání, tak alespoň ve slově. Neztratilo by se nic z poetického ducha inscenace – však i Bukowski povyšoval vulgaritu, brutální chování i další negativní sociální jevy na poezii.

Zdeněk Janáček

VYKŘIČNÍK NAD INTOLERANTNÍM JEDNÁNÍM

Divadelní spolek Tyl z Říčan uvedl inscenaci hry současného italského spisovatele, a režiséra **Maria Geraldioho Zlomátka**.

Geraldioho hra se zabývá problémem matky, která se nemůže smířit se sexuální orientací svého jediného syna Diega. Synovu homose-

xualitu pokládá za nemoc a snaží se Diega „vyléčit“. Zvolené prostředky „léčby“ jsou neúčinné, což matku dovede k hrůznému činu, a sice

k zabití synova partnera Alberta. Hra byla oceněna v roce 2002 v soutěži mladých talentů.

Je otázkou, zda lze Geraldioho Zlomátka označit jako divadelní hru, neřkuli drama. Jde spíše o text – předlohu, která je spíše plakátem, vykřičníkem nad intolerantním jednáním. Připomíná skicu k předmanželské výchově, na jejímž podkladě se odehraje modelová situace jako východisko k následné besedě s psychologem.

Inscenace říčanského souboru v režii Karla Purkara ustrnula na pouhé reprodukci Geraldioho textu. Je to způsobeno především tím, že jednotlivé situace nejsou důsledně vystavěny, režie nepomohla hercům ve stanovení tzv. řídicích úkolů a ruku v ruce s tím budování vztahů mezi postavami a jejich proměnami. Nanejvýš problematické je řešení hracího prostoru, který je jednak utopen v hloubi jeviště, ale hlavně mobiliář interiéru kuchyně je umístěn tak, že nutí herce hrát začasť zády k publiku a připravuje je tak o možnosti využití mimických výrazových prostředků důležitých pro zveřejňování vnitřního světa postav, které představují. Jisté významové problémy přináší i prostorové vydělování monologů Matky a změna závěru hry.

Milan Strotzer

HOMOSEXUALITA JE STÁLE PROVOKATIVNÍ

Byť se homosexualita postupem času stává čím dál inkluzivnější, v některých kruzích může být pořád velmi palčivým tématem. Právě o jejím postavení v konzervativní společnosti je hra Zlomátka, kterou odehrál Divadelní spolek Tyl Říčany v poslední den letošního Wintrova Rakovníka. Pro Zpravodaj se rozhovořil režisér Karel Purkar.

Zinscenovali jste hru italského dramatika Maria Geraldioho. Soustředí se váš soubor běžně na současné autory?

Víceméně ano. Náš soubor existuje velice dlouho. Garnitura před námi se věnovala závažným hrám jako Drahomíra nebo Médeia, posléze se začaly inscenovat novější texty. Ti autoři nemuseli být už naživu, ale spadali do současnosti. Nemusím moc práci na komediích, spíš se chci zabírat inscenacemi, které

jsou o rozbití pusu, jako Geraldio. Skupina herců, co jste dnes viděli, je nová. V divadle máme dvě party, ti druzí sem přijeli minulý rok a hráli Ruskou zavařeninu. Jsme jeden soubor, všechno máme společné, ale každá skupina se věnuje něčemu trochu jinému.

Jak vyhledáváte nové hry? Sledujete například festivaly?

U divadla jsem už padesát let a dramaturgii si dělám sám. Je to šílená práce, protože mám kompletně zmapované, jaké věci vydaly Dilia nebo Aurapont. Jedná se o tisíce textů, v nichž se neustále hrabu. Mám systém tří hromádek: tohle by možná šlo, tohle se mi už začíná líbit a nejmenší hromádku tvoří nejzřetlivější favorité. Dokud něco po půlroce nebo po roce nevykrytalizuje, je to neustálá práce. Nyní jsem už v důchodu a jak říkám, u divadla se pohybuji dlouho, takže spoustu autorů znám. Rakovníčtí vědí. Jako mladší jsem pravidelně

navštěvoval celý Wintrův Rakovník ještě s člověkem, který už bohužel zemřel. Jezdili jsme také na další zájezdy a přehlídky.

Práva homosexuálů jsou v současnosti velmi diskutované téma. Vybrali jste si hru i kvůli tomu?

Ano, to je jedna věc. Homosexualita je provokativní pořad, i když jsme se už setkali i s názorem, že je už pasé. Netvrdím to, protože když dnes tuto otázku otevřete třeba na vesnici, pořad je nepřekonaná. Lidé se tam mezi sebou znají a něco takového je velká událost, která se tutlá. Ve větších městech je homosexualita už normální, tam se o takových záležitostech už moc nediskutuje. Druhá věc je, že nyní pracuji s novými lidmi včetně herečky, která alternuje Michaelu Chrpovou - Královou. Do Zlomátky se mi dobře obsazovali. Hra je umocněná ještě tím, že se odehrává v Itálii. V určitých městech je už tohle téma překonané, ale pořád se v té zemi ve velké míře vyskytují kostely, kněží a katolictví, kteří se přes homosexualitu nemůžou přenést.

Jiří Štraub

NIKDO TO NEZASTAVÍ

Po tom, co Divadlo V.A.D. Kladno experimentovalo s projekcemi v inscenacích Charmsovy pašije a Valerie a týden divů, rozhodlo se s nimi pracovat i napotřetí v humorně laděné adaptaci klasického díla Karla Čapka Válka s mloky. Pro Zpravodaj si závěrečný večer Wintrova Rakovníka 2018 udělal čas režisér Kazimír Lupinec.

Čím je pro tebe Válka s mloky pořád aktuální?

Podle mě je aktuálnější ještě víc, než když ji Čapek psal, protože věci, o kterých podle našeho názoru hlavně je, což znamená nepruž-

nost lidstva, nezadržitelné mechanismy a obtíže s komunikací, jednáním a konáním, se čím dál zhoršují. Ví se, že se v oceánu nacházejí ostrovy plastů. Lidé to vědí a nikdo to nezastaví.

Vaše Válka s mloky má v sobě hodně absurdního humoru. Myslíš si, že když zdůrazníš komiku, umocníš tím sdělení?

Myslím si, že když umocním komiku, bude inscenace diváky víc bavit. Komédie jsou náš žánr a s poselstvím knihy je podle nás slučitelný. Nachází se i v Čapkově předloze, byť v jemnější podobě.

Myslíš si, že je u Čapka humor často přehlížen?

Ano. Nejsou to knihy, u nichž by se člověk smál nahlas, ale baví ho jejich určitá hravost, jemné ironické vtipy a absurdity.

Existuje podle tebe víc autorů, kteří jsou například součástí povinné četby a u nichž bývá opomíjena nějaká komická rovina?

Když se to děje u Čapka, bude se to dít i u dalších, ale už jsem zapomněl, co patří do povinné četby. K největšímu opomíjení dochází, když se o knihách jenom mluví, učí se o nich a nečtou se.

Vracíš se někdy ke knihám ze základní školy bez pouček kantorů a nahlížíš na ně novými očima?

Prakticky nečtu.

Ale vždyť V.A.D. Kladno nezřídka kdy vychází z literárních předloh.

To jsou jediné knihy, co jsem přečetl. Utrpení knížete Sternenhocha, Rozmarné léto... Ba ne. Čtu hodně málo. K Mlokům jsem se dostal kdysi. S manželkou Terezou jsme jednou chtěli založit dětský dramaťák a tam nás poprvé napadlo, že by děti mohly hrát mloky, protože jsou menší. Pak jsme si na námět znovu vzpomněli a přišel mi příhodný i pro V.A.D.

Říkáš, že málo čteš. Nemáš strach, že ti někdy dojdou náměty pro V.A.D.?

Nemám, protože námětů je všude kolem dost. Stačí se zeptat kohokoliv ze souboru, co zajímavého četl. Snažím se, abychom se věnovali autorským textům, ale to nejde tak často. Vyžaduje to, aby člověka políbila múza, což se neděje pořád. Příští nebo přespříští hra bude autorská. Záleží, jak to vyjde. Máme nyní dva náměty. Píšu nový text a těším se na něj. Patří to k nám víc, než dramaturgie.

Hodně používáte projekce, což už dnes není na divadle ojedinělé. Štve tě, když s nimi někdo v inscenaci zachází nešikovně nebo když jsou v ní naprosto zbytečné?

Nic moc jsem toho s projekcemi neviděl. Vím, že se hodně používají, ale poslední dobou nechodíme tolik do divadla, protože zkoušíme. Amatérů s projekcemi tak často nepracují a nejvíc se dostanu na jejich představení. Prvně jsme projekce použili v Charmsových pašijích, pak jsme na nich založili Valerii a týden divů a řekli jsme si, že je to únosné ještě do třech.

Neznačili jsme se Valerii v tomto ohledu přebít, ale zařadit zpátečku a být decentnější.

V čem si myslíš, že jsou projekce pro divadlo nejpřínosnější?

Dají inscenacím docela rychle a snadno náladu a styl. V Mlocích se nachází řada exotických dějišť a pořád se skáče někam jinam.

Nedokážu si představit, jak jinak vytvářet Galapágy, nádraží a všechno možné odlišnými prostředky.

Jiří Štraub

LÁKADLO JMÉNEM IDEA, MYŠLENKA A POSELSTVÍ

Inscenační tradice Čapkovy Války s mloky trvá něco více než půlstoletí. Ano, už přes padesát let fascinuje „antiutopický“ román divadelníky či rozhlasové dramatiky. Fascinuje je román, který není situační a na první pohled vlastně nenabízí vodítko k převedení literárního textu na text dramatický. Jednoduše řečeno – co je tak lákavého na novinových titulcích, deníkových zápiscích a vnitřních monolozích?

Asi to bude idea, myšlenka, poselství.

Jedním z prvních dramaturgů byl Pavel Kohout na počátku 60. let. A ona fascinující idea byla jasná – kapitalista, imperialista, továrník jde za ziskem i za cenu devastace společnosti a „obyčejného“ člo-

věka, pana Povondry. V okamžiku uvedení Kohoutovy dramaturgie v Divadle Československé armády (tedy Vinohradském) se spustila lavina, jejímž výsledkem bylo pět inscenací v českých divadlech během jedné sezóny.

V devadesátých letech se Válka s mloky na jevišti vrací a idea, myšlenka, poselství jsou opět vcelku jasné. Terčem jsou rychlokvašení čeští podnikatelé, kteří ve fialových sakách a v bílých ponožkách představují jen pokračování mamonářských veksláků. Za prachy cokoliv.

Nyní jsme v roce 2018 a V.A.D. Kladno dramaturguje Válku s mloky... a není pro autora těchto řádků jednoduché a možná ani možné napsat, co je tou ideou, kterou se soubor snaží sdělit. Je to muslimská invaze? Je to kritika nenasyceného kapitalismu? Je to obžaloba individualismu? Výsměch vědě, která chce vysvětlit vše a neví nic? Nebo naopak pocta lidství? Všechno to se dá v inscenaci najít. A ty si s tím, diváku, porad. No... neporadím.

Pokud jde o divadelní prostředky, dokazuje soubor, že umí, zná a dokáže. Ke škodě celé inscenace, ale ne vždy uhlídá. Vedle krásných divadelních nápadů (scéna s mlokem – češtinářem, scéna s jachtou – vanou apod.) se bohužel dostávají i čistě ilustrativní chvíle, popisné scény, které vše zpomalují a uspávají.

Z hlediska jevištního tvaru je nakládání s rytmem a časem tím, co jinak zdařilé inscenaci ubližuje. Neškodilo by něco opustit, něco zrychlit (hlavně přestavby) a tím pádem něčemu dalšímu pomoci. Jednotvárnost hereckého jednání, přestaveb a zdoluhavého času jevištního je velkým úskalím, které na diváka číhá.

Martin Rumler

